

***Wat is een
observatiemachtiging?***

Geneeskundige verklaring

Eisen en procedure

Gevolgen en duur

***Observatiemachtiging en
andere machtigingen***

Mogelijkheden voor de patiënt

Overig

Voorwoord

Het 'Overzicht Wet Bopz' is een handzame brochure met informatie in heldere taal over de Wet bijzondere opnemingen in psychiatrische ziekenhuizen (Wet Bopz). De brochure is begin 2004 uitgekomen.

Uit de reacties is gebleken dat zowel de vorm als de inhoud van deze uitgave voldoen aan de vraag naar meer en vooral ook naar praktische voorlichting over de wet.

VWS gaat daarom door op de ingeslagen weg. Naast een herdruk van de eerste brochure 'Overzicht Wet Bopz', komt er een serie brochures waarin steeds één onderwerp centraal staat, zoals de inbewaringstelling en de voorlopige machtiging.

De brochure waarin het overzicht van de wet staat, is met name bedoeld voor mensen die al zijn ingevoerd in de Wet Bopz, zoals beroeps-beoefenaren. De andere brochures in de serie zijn daarnaast ook uitdrukkelijk bedoeld voor mensen die voor het eerst kennismaken met de wet.

Door het schetsen van de eisen per instrument van de Wet Bopz en van de betekenissen van het begrip gevaar, kan deze brochure helpen bij het (beter) benutten van de verschillende mogelijkheden die de wet biedt.

De Minister van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

H. Hoogervorst

Leeswijzer

Deze brochure geeft een overzicht van de belangrijkste kenmerken van de regeling van de observatiemachtiging, zoals die staat in de Wet Bopz.

In de brochure staan de eisen die worden gesteld aan een observatiemachtiging en ook wat de gevolgen zijn voor iemand van zo'n opname in een psychiatrisch ziekenhuis.

Er is met name aandacht besteed aan de vraag wanneer een observatiemachtiging kan worden aangevraagd en wie deze kunnen aanvragen. Ook de relatie tussen een observatiemachtiging en een inbewaringstelling komt aan de orde.

Er staat in vermeld wat de duur is van de maatregel en wanneer hij ophoudt te bestaan. Daarbij is ook aangegeven wat de mogelijkheden zijn wanneer een gedwongen opname van langere duur noodzakelijk is.

Ten slotte zijn de mogelijkheden van het verkrijgen van schadevergoeding in geval van onrechtmatig handelen door de burgemeester, de rechter of de officier van justitie besproken, evenals de mogelijkheid te klagen tegen bepaalde gedragingen. Ook aan de rol van de patiëntenvertrouwenspersoon is kort aandacht besteed.

Mr. R.B.M. Keurentjes,
Vice-president/sectorvoorzitter sector civiel recht
rechtbank 's-Hertogenbosch

in samenwerking met

Mw. mr. F. Pais,
Beleidsmedewerker ministerie van VWS

Wat is een observatiemachtiging?

Doel?

Het observeren van mensen van wie een ernstig vermoeden bestaat dat zij lijden aan een stoornis van de geestvermogens en dat door die stoornis ernstig gevaar voor *henzelf* bestaat. Dit observeren gebeurt tijdens een gedwongen opname in een psychiatrisch ziekenhuis.

Voor wie?

De observatiemachtiging is bedoeld voor mensen die iedere vorm van begeleiding weigeren, ook wel 'zorgmijders' genoemd. Het gaat hierbij om mensen van wie (nog) niet bekend is of zij voldoen aan de voorwaarden voor een rechterlijke machtiging of een inbewaringstelling (ibs). De maatregel is bedoeld om ook deze groep mensen goed in beeld te brengen.

Wanneer geen observatiemachtiging?

De observatiemachtiging is niet bedoeld voor mensen met een psychogeriatrische stoornis of een verstandelijke handicap.

Is het duidelijk dat er sprake is van een stoornis van de geestvermogens dan heeft een observatiemachtiging geen zin. Iemand kan dus niet ter observatie worden opgenomen wanneer al duidelijk is dat er sprake is van een geestesstoornis en dat deze de betrokkene gevaar doet veroorzaken. Dan dient er meteen een voorlopige of een voorwaardelijke machtiging te worden aangevraagd of, in geval van spoed, een ibs.

Een observatiemachtiging wordt ook niet verleend wanneer de betrokkene alleen hinder veroorzaakt

voor anderen. Alleen *ernstig vermoeden* van een gevaar voor zichzelf dóór een geestesstoornis kan reden zijn voor het verlenen van een observatiemachtiging.

Het is niet de bedoeling personen ter observatie op te nemen die bijvoorbeeld alleen overlast veroorzaken of zwerven op straat. Altijd moet worden voldaan aan de verschillende criteria (zie onder tabje 'eisen en procedure'). Natuurlijk kan het geven van goede

zorg wel bijdragen aan de vermindering van overlast.

Wie vraagt aan?

De familie kan een observatiemachtiging vragen aan de rechter, via de officier van justitie. Onder de familie verstaan we de echtgeno(o)t(e), de ouders of een van hen en iedere meerderjarige broer of zus, maar ook de opa of oma. De officier kan ook zelf aan de rechter een observatiemachtiging vragen. Het komt ook voor dat de officier zo'n verzoek krijgt van de ambulante geestelijke gezondheidszorg.

Ambulante zorg is zorg die wordt geboden zonder dat iemand is opgenomen. Voor de geestelijke gezondheidszorg bieden RIAGG's en poliklinieken van geestelijke gezondheidsinstellingen (GGZ-instellingen) deze ambulante zorg. Zolang de betrokkene daarmee instemt, kan deze ambulante zorg de medicatie toedienen die de betrokkene nodig heeft om thuis te kunnen functioneren. Samen met de burens, familie en/of kennissen van de betrokkene kan iemand op die manier vaak nog lang begeleid of onbegeleid thuis wonen.

Geneeskundige verklaring

Wie maakt de geneeskundige verklaring op?

Een psychiater maakt de geneeskundige verklaring op. Deze psychiater mag niet bij de behandeling van de patiënt betrokken zijn. Hij onderzoekt de patiënt kort voor het schrijven en met het oog op het opmaken van die geneeskundige verklaring.

Inhoud geneeskundige verklaring

De geneeskundige verklaring verschaft inzicht in de actuele situatie van de patiënt, zodat de rechter kan oordelen of een observatiemachtiging nodig is.

Uit de verklaring blijkt dat:

- Het ernstige vermoeden bestaat dat betrokkene een geestesstoornis heeft en
- Dat betrokkene daardoor gevaar voor zichzelf veroorzaakt;
- Ook blijkt eruit dat het gevaar niet anders kan worden afgewend dan door een opname ter observatie in een psychiatrisch ziekenhuis.

De verklaring is opgesteld in de verplicht voorgeschreven vorm en moet zijn voorzien van de handtekening van de psychiater die hem heeft opgemaakt. Verder blijkt uit zo'n verklaring:

- Wie deze heeft opgemaakt;
- Met welke personen is gesproken;
- De datum van opmaak.

Eisen en procedure

Eisen

Een observatiemachtiging is mogelijk wanneer is voldaan aan de volgende eisen:

- Er bestaat een ernstig vermoeden dat de betrokkene een geestesstoornis heeft;
- Er bestaat een ernstig vermoeden dat dóór deze geestesstoornis de betrokkene een gevaar voor zichzelf veroorzaakt (ook wel 'causaal verband' genoemd);
- Dat gevaar kan alléén worden afgewend door opname in een psychiatrisch ziekenhuis;
- En betrokkene is niet bereid tot een vrijwillige opname.

Voor minderjarigen tussen de 12 en de 18 jaar is alleen sprake van gedwongen opnemng en verblijf:

- Wanneer beide ouders het niet willen of wanneer zij het onderling oneens zijn;
- Of als de betrokken minderjarige niet bereid is tot een vrijwillige opname en verblijf.

Dit is dus een dubbele toetsing.

Procedure

De rechter hoort in ieder geval de betrokkene en zijn raadsman voordat hij een beslissing neemt op het verzoek van de officier van justitie. Hij hoort daarnaast ook de psychiater die de geneeskundige verklaring heeft opgemaakt. Hij kan ook nog anderen horen, zoals degene die de observatiemachtiging aanvraagt.

Gevolgen opname

De observatiemachtiging heeft als doel het observeren van iemand om te zien of er bij die persoon sprake is van een geestesstoornis en of die geestesstoornis betrokkene gevaar voor zichzelf doet opleveren. De patiënt die in het psychiatrisch ziekenhuis verblijft op basis van een observatiemachtiging wordt dus alleen geobserveerd. Hij kan niet tegen zijn wil worden behandeld.

Er wordt wel een behandelaar aangewezen en er wordt ook een behandelingsplan gemaakt, maar dat kan alleen in overleg met de patiënt.

Dwangbehandeling en het toepassen van middelen of maatregelen kunnen niet bij een observatiemachtiging. Het behandelingsplan ziet dan ook alleen op de observatie van de betrokkene.

Controle op post, beperking van het bezoek en van het telefoonverkeer zijn niet mogelijk.

Huisregels

De huisregels zijn op de betrokkene van toepassing. Die huisregels mogen alleen betrekking hebben op de algemene gang van zaken in het ziekenhuis. Dat wil zeggen dat daarin geen bepalingen mogen staan die gelden voor een individuele patiënt.

In de huisregels mag bijvoorbeeld niet staan dat een patiënt als straf op het niet naleven van een huisregel in afzondering zal worden geplaatst. Individuele afspraken horen te staan in het behandelingsplan, niet in de huisregels. In de huisregels horen afspraken over bijvoorbeeld het roken op de afdeling, het kijken van tv en afspraken over het gezamenlijk koffie en thee drinken.

De echtgeno(o)t(e)/partner of de wettelijke vertegenwoordiger en de naaste familie van de betrokkene worden geïnformeerd over de verleende observatiemachtiging. Ook stelt het ziekenhuis de naaste betrokkenen van de patiënt op de hoogte van de naam van de behandelaar. Verder krijgen zij een

overzicht van de voor de patiënt geldende huisregels en van de rechten van de patiënt. Het ziekenhuis moet er verder voor zorgen dat er een patiëntendossier wordt aangemaakt van de betrokkene.

Duur

De observatiemachtiging duurt maximaal drie weken. Hij kan niet worden verlengd. Toch kan iemand maximaal vijf weken in het ziekenhuis verblijven met een observatiemachtiging. Dat komt omdat die machtiging maximaal twee weken kan voortduren wanneer er aansluitend op de observatiemachtiging een andere machtiging aan de rechter is gevraagd.

Observatiemachtiging en andere machtigingen

Relatie tot een ibs

Wanneer het noodzakelijk is om tijdens een lopende observatiemachtiging een ibs aan te vragen dan schort die verleende ibs de observatiemachtiging op. Dat wil zeggen dat de observatiemachtiging onderbroken wordt door de ibs en herleeft na beëindiging van de ibs. Dat kan alleen wanneer de drie weken van de observatiemachtiging dan nog niet zijn verstreken.

Na de observatiemachtiging

Als de observatiemachtiging is afgelopen, zijn er verschillende mogelijkheden.

- Is er geen geestesstoornis of gevaar geconstateerd dan is een gedwongen opname niet mogelijk, betrokkene kan dan naar huis.
- Is er wel een geestesstoornis maar veroorzaakt die geen gevaar dan kan de betrokkene ook naar huis.
- Is er wel een geestesstoornis die de betrokkene gevaar doet veroorzaken dan is in ieder geval een vrijwillige opname mogelijk.
- Wil de betrokkene niet vrijwillig opgenomen worden dan kan er een rechterlijke machtiging worden aangevraagd. Dat verzoek wordt via de officier van justitie aan de rechter voorgelegd. Dit kan een voorlopige machtiging of een voorwaardelijke machtiging zijn.
- Een machtiging op eigen verzoek is ook mogelijk.
- Voor meer informatie over andere machtigingen, zie de andere brochures verschenen in deze reeks.

Mogelijkheden voor de patiënt

Patiëntenvertrouwenspersoon

Zodra iemand gedwongen is opgenomen in een psychiatrisch ziekenhuis, dus ook met een observatiemachtiging, kan hij contact zoeken met de patiëntenvertrouwenspersoon (pvp). Daar kan hij terecht met al zijn vragen. De pvp kan de patiënt ook helpen wanneer die een klacht wil indienen.

De pvp is niet in dienst van het ziekenhuis, maar behoort tot een onafhankelijke, landelijke stichting. De pvp stelt zich ten dienste van de patiënt, maar het initiatief moet wel van de patiënt komen.

Ontslag

De patiënt kan altijd vragen om al dan niet voorwaardelijk ontslag aan de geneesheer-directeur.

Weigert de geneesheer-directeur het (voorwaardelijk) ontslag dan kan de patiënt naar de rechter gaan en hem vragen het (voorwaardelijk) ontslag alsnog te verlenen.

Schadevergoeding

Heeft de rechter of de officier van justitie bij de behandeling van een verzoek om (voorwaardelijk) ontslag de wet niet goed toegepast, dan kan de patiënt schadevergoeding vragen.

De patiënt kan ook schadevergoeding vragen wanneer er ten onrechte middelen of maatregelen zijn toegepast of wanneer het behandelingsplan ten onrechte tegen zijn wil is uitgevoerd.

Klagen

Is de patiënt met een observatiemachtiging opgenomen, dan is ook het klachtrecht van de wet op hem van toepassing. Dat wil zeggen dat hij over een aantal gedragingen kan klagen, bijvoorbeeld over het tegen zijn wil toepassen van het behandelingsplan of over de beslissing van de behandelaar dat de patiënt wilsonbekwaam is om bepaalde beslissingen te nemen. Over andere zaken kan een patiënt klagen op grond van het algemene klachtrecht (via de Wet klachtrecht cliënten zorgsector).

Duur van de regeling observatiemachtiging

Een observatiemachtiging kan voorlopig tot drie jaar na de inwerkingtreding van de regeling worden aangevraagd. In de wet is een zogenaamde horizonbepaling opgenomen. Als gevolg daarvan wordt de observatiemachtiging na twee jaar geëvalueerd. Afhankelijk daarvan zal de observatiemachtiging al dan niet definitief in de Wet Bopz worden opgenomen.

Rechtspraak

Er is op dit moment nog geen rechtspraak over deze rechterlijke machtiging, omdat hij pas op 1 januari 2006 in werking treedt.

In deze serie zijn ook verschenen:

- Overzicht van de Wet Bopz, 16BR2004G021
- Voorlopige machtiging en machtiging tot voortgezet verblijf, 16BR2004G029
- De inbewaringstelling (ibs), 16BR2004G022

Uitgave:

Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport

Postadres:
Postbus 20350
2500 EJ Den Haag
Telefoon (070) 340 79 11

Publieksvoorlichting:

Meer exemplaren van deze brochure kunt u bestellen bij de afdeling Publieksvoorlichting van het ministerie van VWS, onder vermelding van code:
16BR2005G019

Telefoon (070) 340 78 90

Internetadres:

www.minvws.nl

Op dit adres is actuele informatie over de Wet Bopz te vinden.

Aan de inhoud van deze brochure kunnen geen rechten worden ontleend.

Juli 2005